שדי בכך דקא **פָּרֵיק לָהּ בְּאַרְבָּעָה זוּזֵי** – שהוא פודה אותה בארבעה זוז [שהם סלע], הרי שאין זה נחשב מעילה בהקדש אף על פי שהוא משלם מחיר מועט עבור פירות רבים שהוא אוכל משדה ההקדש, והיינו משום שכאשר משלם אדם מראש עבור כל פירות השנה, ונכנס לספק אם יהיו לו פירות או שמא לבסוף לא יהיו בה פירות כלל, הרי זו מכירה גמורה לפי המחיר שקובעים אף על פי שאפשר שהקונה ירויח הרבה, **הָכָא נַמִּי לֹא שָׁנָא** – יש ללמוד מזה גם לענין המלוה שמקבל שדה במשכנתא מן הלוה, שאם הוא מנכה מן החוב דבר קצוב בעד אכילת הפירות של כל שנה, שאפילו אם אינו מנכה אלא סכום מועט אין זה נחשב ריבית, אלא הרי הוא כקונה מראש את הפירות במחיר זה.

וּמַאן דְּאָמַר – וטעמו של מי שאסר [רב כהנא ורב פפא ורב אשי] לאכול את הפירות אפילו במשכנתא, משום **דְּאָמַר לָךְ** שיש להשיב ולדחות את הראיה מפדיון שדה אחוזה, שאמנם בשְׁדֵה אֲחוּזָה די בתשלום מועט עבור כל פירות השנה ואין זו מעילה, משום שהשדה **הֶקְדֵּשׁ הִיא, וְרַחֲמָנָא אוֹקְמֵיהּ אַפְדְיוֹן** – והתורה אמרה שעל ידי פדיון יוצאת השדה מידי הקדש ונעשית חולין, ואם כן אף על פי שפודה במחיר מועט כיון שהתורה קבעה את הסכום הזה הרי זה נפדה בכך, מה שאין כן **הָכָא** לענין משכנתא, **הַלְוָאָה הִיא** ולפיכך יש לאסור משום **דְּמֵיחֲזֵי כְּרִבִּית**.

אָמַר רַב אַשִׁי, אָמְרוּ לִי סָבֵי דְּמָתָא מְחַסְיָא – הזקנים של העיר מחסיא [עירו של רב אשי], **דְּתָנֵי מַשְׁכְּנְתָּא** זמנה **שָׁתָּא** – שנה אחת. מפרשת הגמרא: **לְמַאי נָפְקָא מִינָּהּ, דְּאִי כַּבֵּר אֲכִיל לָהּ** המלוה **לְפָחוֹת שָׁתָּא** – שנה אחת, **מָצֵי** הלוה **מְסַלֵּק לֵיהּ** במעות, **וְאִי לָא** – אבל אם עדיין לא אכל המלוה אפילו שנה אחת, **לָא מָצֵי** הלוה **מְסַלֵּק לֵיהּ** – לסלק אותו מן הקרקע על ידי תשלום החוב, ואפילו במקום שהמנהג שיש ללוה זכות לסלק את המלוה מן הקרקע.

וְאָמַר רַב אַשִׁי, אָמְרוּ לִי סָבֵי דְּמָתָא מְחַסְיָא, מַאי מַשְׁכְּנְתָּא – מדוע נקרא שמא 'משכנתא', לרמז בזה **דְּשַׁכּוּנָהּ גַּבֵּיהּ** – שהמלוה נחשב שכן של השדה. מפרשת הגמרא: **לְמַאי נָפְקָא מִינָּהּ, לְרִינָא דְּבַר מָצְרָא** – שאמרו חכמים (להלן קח.) שאדם המוכר שדה, ושכנו שיש לו שדה על מיצר [–גבול] השדה שהוא רוצה למכור, רוצה לקנות את השדה, הרי הוא קודם בקניית השדה לכל אדם, ואף אם כבר קנה אחר את השדה הרי הוא מוציא אותה מידו ומחזיר לו את המעות ששילם בעדה, משום שנאמר ועשית הישר והטוב, ולענין זה נחשב גם המלוה כשכן של השדה, שהוא קודם לכל אדם לקנות את השדה מן הלוה, וקודם אף לבעלי המיצר.

אָמַר רָבָא לֵית הִלְכְתָא – אין הלכה **לֹא כְּטַרְשֵׁי פַּפּוּנָאֵי, וְלֹא כְּשָׁטְרֵי מְחוֹזָנָאֵי, וְלֹא כְּחַכָּירֵי נַרְשָׁאֵי**, מפרשת הגמרא: מה שאמרנו שאין הלכה **כְּטַרְשֵׁי פַּפּוּנָאֵי**, הכוונה **כְּטַרְשֵׁי דְּרַב פָּפָּא** (לעיל סה:) שמכר רב פפא בימי תשרי בהקפה, והיה גובה את התשלום בניסן, לפי המחיר היקר שבניסן, וסבר שאין בזה משום ריבית, משום שלא עשה כן בשכר המתנת המעות. ואין הלכה כדבריו שאף על פי שמצדו לא היה זה בשכר המתנת המעות, אבל מצד הלוקחים מה שהם משלמים ביוקר הוא משום שכר המתנת המעות, והוא ריבית.

ומה שאמר רבא שאין הלכה **כְּשָׁטְרֵי מְחוֹזָנָאֵי**, כוונתו לשטרות שהיו נהוגות בעיר 'מחוזא', שהיו בני מחוזא קונים סחורה ונותנים אותה לסוחרים ב'עיסקא', והיינו שהסוחרים יתעסקו בסחורה זו וימכרו אותה, ויחלקו עם בעלי הסחורה ברווחים, ועיקר הדבר מותר הוא, אלא **דְּזִקְפֵי לֵיהּ לְרַוְוחָא אַקַּרְנָא וְכָתְבֵי לֵיהּ בְּשָׁטָרָא** – שהם היו נוהגים לחשב מראש כמה רווח עתיד להיות מסחורה זו, ומוסיפים את סכום חצי הרווח על הקרן שהסוחרים חייבים להם תמורת הסחורה, וכותבים את כל הסכום יחד בשטר החוב, ודבר זה אסור הוא משום **דְּמֵי יָיתַר דַּהֲוָה רַוְוחָא** – מי אמר שאכן יהיה רווח כזה, ויש לחשוש שמא לבסוף לא יהיה רווח, והמלוה יגבה את כל הסכום ונמצא שהוא נוטל ריבית.

אָמַר לֵיהּ מַר בַּר אֲמֵימַר לְרַב אַשִׁי, אֲבָּא – אבי [אמימר] **עָבֵיד חָכְמִי** – נוהג לעשות כן, כמנהג בני מחוזא, והוא כותב בשטר החוב את סכום הקרן עם הרווח יחד, ואינו חושש שמא לבסוף לא יהיה רווח ונמצא שיש בזה משום ריבית, מפני **שִׁבְחוּ אָתוּ לְקַמֵּיהּ מְהֵימָן לֵיהּ** – אם באים הסוחרים לפניו, ואומרים לו שלא היה רווח בעסק זה, מאמין להם ואינו גובה מהם את הרווח, נמצא שאין חשש בדבר.

אָמַר לֵיהּ רב אשי לבנו של אמימר, **תֵּינַח הֵיכָא דְּאִיתֵּיהּ לְדִידֵיהּ** – אמנם ניחא כל זמן שאביך חי, אין בזה כל חשש מפני שהוא חסיד ומאמין ללקוחותיו כשאומרים לו שלא היה רווח, אבל עדיין יש לחשוש **אִי שָׁבִיב וְנָפַל שָׁטָרָא קַמֵּי יַתְמֵי מַאי** – אם ימות אביך ויפול השטר לפני היתומים, וכשיראו בשטר שפלוני היה חייב לאביהם כך וכך, יגבו ממנו את הכל, ולא יאמינו לו שחלק מן החוב לא היה אלא תמורת הרווח וכיון שלא היה רווח אינו חייב בזה, ונמצא שהוא גרם ליורשיו ליטול ריבית.

מספרת הגמרא: כיון שרב אשי הזכיר בתוך דבריו, שמא ימות אמימר, **חֲזִי 'כִּשְׁנָגָה שֶׁיּוֹצְאָ' מִלְּפָנַי הַשְּׁלִיטִ'** (קהלת י ה) – היה זה כמו שליט מוציא פקודה בשגגה, שפעמים שאין המשרתים מבינים שאין כוונתו לכך, וממהרים לקיים את פקודתו, **וְנָח נַפְשֵׁיהּ דַּאֲמֵימַר** – ואמימר אכן נפטר.

ומה שאמר רבא שאין הלכה **כַּחֲכִירֵי נַרְשָׁאֵי**, כוונתו למנהג שהיו נוהגים בני העיר 'נרש', שהיו מלוים לעניים מעות ונוטלים את שדותיהם במשכון, ואחר כך היו המלוים חוזרים ומחכירים את השדות ללוים תמורת כך וכך כורים לשנה, **דְּכָתְבֵי הָכִי מַשְׁכֵּן לֵיהּ פְּלָנְיָא אַרְעֵיהּ לְפְלָנְיָא** – פלוני [הלוה] משכן את קרקעו לפלוני [המלוה], **וְהַדַּר חָכְרֵהּ מִינֵּיהּ** – וחזר וחכר אותה ממנו, ודבר זה אסור הוא מפני שיאמרו הרואים **אֵימַת קְנָאָהּ דְּאַקְנֵיֵיהּ נְהַלֵּיהּ** – מתי קנאו המלוה שהוא חוזר ומקנה אותה ללוה, הרי לא קנה את השדה כלל, ואם כן נראה שהוא נוטל מן הלוה ריבית קצוצה, שהרי אינו טורח בשדה כלל והוא מקבל בכל שנה תמורת חובו כך וכך כורין של תבואה שהם ריבית, שהרי אפילו אם השדה תלקה ולא תוציא פירות לא יפסיד המלוה מחכירותו כלום.

וְהָאִידָנָא [–ובזמנינו] **דְּקָא כָּתְבֵי הָכִי** – ששינו בני נרש את מנהגם וכותבים בשטר כך, **קָנְיָא מִינֵּיהּ וְשָׁהֵינָא כַּמָּה עִידָּנֵי** – קנה המלוה את השדה מן הלוה ושהתה השדה אצלו כמה זמנים [שלש שנים], ועבד בה הוא ואכל פירות בנכייתא [שניכה תמורתם דבר קצוב מן החוב], **וְהַדַּר חָכְרֵהּ** – ורק אחר כך חזר הלוה וחכר את השדה מן המלוה, ובאופן זה אין נראה ממש בריבית, שכיון ששהתה השדה אצל המלוה שלש שנים רואים הכל שהוא קנה אותה והיא בשדה שלו, ומה לי אם הוא עובד בה בעצמו או שהוא מחכיר אותה ללוה, ולפיכך **כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּנָּעֵל דֶּלֶת בִּפְנֵי לוֹוִין שֶׁפִּיר דָּמֵי** ויש להקל בזה, שאין זה נראה כריבית. דוחה הגמרא: **וְלַאו מִלְּתָא הִיא** – אין זה כלום, שאפילו אם שהתה השדה אצל המלוה כמה שנים, אם הוא חוזר ומחכירה ללוה הרי זה נראה כריבית גמורה, שהרי הוא בטוח בכך שהוא מקבל יותר ממה שהלוה לו, ואין זה דומה לאם עושה ואוכל בעצמו את פירות השדה שבזה פעמים שמוציא הוצאות ואין לו פירות, ואסור לעשות כן:

משנה

עיסקא ענינה שנותן אדם ממון לחבירו כדי שיתעסק בו וירוויח ממנו, ובעל הממון והמתעסק יחלקו ברווחים. והנה אם תהיה כל אחריות הממון על המתעסק [שאפילו יפסיד את הקרן יהיה חייב להחזיר לבעל הממון את כל הסכום] נמצא שהיא הלואה גמורה, ואסור לבעל הממון לטול חלק ברווחים מפני שהוא ריביתיז. ואם תהיה כל אחריות הממון על בעל הממון והיינו שיחשב כולו כפיקדון [ואם יהיו הפסדים יפסיד בעל הממון את הכל], לא ירצה שום אדם למסור את ממונו למתעסק מחשש שמא יהיו הפסדים. לפיכך תיקנו חכמים (להלן קד:) שכל עיסקא תהיה מחציתה הלואה ומחציתה פיקדון, וממילא חצי מהסכום אחריותו על המתעסק [וחייב לשלם אפילו אם הפסיד מחמת אונס או הוזלה], וכל הרווחים מחלק זה הם של המתעסק, ואין לבעל הממון שום

המשך בעמוד רלז

חלק ברווחים אלו, והחצי השני של הסכום הוא פיקדון ואחריותו על בעל הממון [ואם הפסיד שלא מחמת פשיעתו של המתעסקיח, ההפסד של בעל הממון], וכל הרווחים מסכום זה הם על בעל הממון.

אמנם בתקנה זו עדיין לא הוסר מכאן לגמרי חשש ריבית, שהרי נמצא שהמתעסק מתעסק בחצי מהסכום שהוא של בעל הממון בחינם, שהרי אינו מקבל ממנו רווחים, ובוודאי עושה כן כשכר על מה שהלוה לו את החצי השני, נמצא שיש כאן ריבית, ובמשנה שלפנינו [ובגמרא להלן] יבואר מה יעשה כדי לתקן חשש זה.

אֵין מוֹשִׂיבִין חֲנָוָנִי לְמֶחֱצָית שָׂכָר – לא יתן אדם פירות לחנווני בעיסקא, על מנת שהחנווני ימכרם מעט מעט, ולאחר שימכור את כל הפירות ישלם לו בעד הפירות, ויתן לו מחצית מהרווחים [וכן יחלקו בהפסדים אם יפסדו הפירות בין מחמת אונס ובין מחמת הוזלה], שהרי פירות אלו מחציתם הלואה [שהרי שמו אותם במעות לפי שער הפירות בשוק בשעת שנתן לו את הפירות, וחייב לשלם לו עבורם אפילו אם יפסדו], ומחציתם פיקדון, ונמצא שהחנווני מתעסק ומוכר עבור בעל הפירות את הפירות שנתן לו כפיקדון, בשכר על כך שהלוה לו את שאר הפירות. וְכן **לֹא יִתֵּן** אדם לחבירו **מָעוֹת** בעיסקא כדי **לִיקַּח בָּהֶן פֵּירוֹת לְמֶחֱצִית שָׂכָר** – שהמקבל יקנה במעות אלו פירות ויחזור וימכרם בשעת היוקר, ויחלקו ברווחים, שהרי גם בזה מתעסק במחצית הפקדון בשכר ההלואה, **אֶלָּא אִם כֵּן נוֹתֵן לוֹ** בעל הממון [או בעל הפירות באופן המדובר ברישא] למתעסק **שְׂכָרוֹ** על מה שהוא מתעסק במחציתו של בעל הממון **בְּפוֹעֵל**, לבד ממה שהוא נוטל את חלק הרווח של מחצית מהממון שהוא בהלואה. וכיון שהוא מקבל שכר כפועל, אין התעסקותו בחלק של בעל הממון משום שכר על ההלואה.

וכן **אֵין מוֹשִׂיבִין תַּרְנְגוֹלִין לְמֶחֱצָה** – לא יתן אדם ביצים לחבירו על מנת שישיבם תחת תרנגולותיו ויצאו מהם אפרוחים, ושמים את הביצים בדמים בשעת הנתינה, ולאחר שיגדלו האפרוחים יחלקו ברווח שיהיו האפרוחים שוים יותר מן הביצים, שכיון שהמקבל מקבל על עצמו אחריות על חצי דמי הביצים אם יתקלקלו או אם ימותו האפרוחים, נמצא שחצי דמי הביצים הם עליו כהלואה, והוא טורח ומגדל את חציו השני שהוא פיקדון, ונותן להם מזונות, בשכר המתנת מעותיו. וְכן **אֵין שָׁמִין עֲגָלִין וּפָרִיחִין לְמֶחֱצָה** – לא יתן אדם לרועה, עגלים או סייחים קטנים בשומא [–ששם את שויים בשעת הנתינה] על מנת שיזון אותם ויגדלם שנתיים, ולאחר שנתיים ישומו שנית את שויים או ימכרום, ויחלקו בין ברווחים ובין בהפסדים, שאף זה הוא כעיסקא שחציו הלואה וחציו פיקדון, ונמצא שהוא מתעסק בחלק הפיקדון בשכר ההלואה, **אֶלָּא אִם כֵּן** בעל הביצים או העגלים **נוֹתֵן לוֹ** למגדל את **שְׂכַר עֲמָלוֹ** – שהוא עמל על גידולם של האפרוחים או הבהמות [של חלק הפיקדון], **וּמְזוֹנוֹ** – ואת המזון שהוא מוציא עבורם, שעתה כיון שאינו מתעסק בחינם אין כאן ריבית.

אֲבָל מְקַבְּלִין עֲגָלִין וּפְרִיחִין קטנים **לְמֶחֱצָה**, אם אינו שם [–מעריך] את שווי העגלים בשעת הנתינה, מפני שאין המגדל מקבל על עצמו אחריות עליהם כלל, אלא אם ימותו לא ישלם כלום ואם יחיו יחלקו במה שיהיה מהם, אין בזה חשש איסור ריבית, שכיון שאין המגדל מקבל על עצמו אחריות אין כאן הלואה כלל, אלא הוא מתעסק בבהמותיו של בעל הבית ומקבל בשכרו מחצית משויים.

וּמַגְדִּלִין אוֹתָן – הרועה שמקבל את הבהמות על מנת לגדלם כאמור, בכדי לחלוק אחר כך עם בעליהם בשויים, צריך לגדלם **עַד שֶׁיִּהוּ מְשׁוּלָּשִׁין** – שיגיעו לשליש גידולם, שיהיו העגלים בשליש משור גדול, והסייחים שליש מסוס גדול, ואינו רשאי לחזור בו באמצע גדילתם, **וְחֲמוֹר** – וכן אם מסר לו אתון קטנה, צריך לגדלה **עַד שֶׁתְּהֵא טוֹעֶנֶת** – שיהיה אפשר להטעינה משא ולהוליכה עמו ממקום למקום, שכן היה מנהגם לגדל את הבהמות קודם החלוקה, והתחייבות המקבל היא כפי המנהג:

גמרא

תָּנָא – שנינו בברייתא שמה שאמרו במשנה שנותן לו שכרו כפועל, אין הכוונה שצריך לתת לו מחיר מלא של פועל, אלא די בכך שיתן לו **כְּפוֹעֵל בָּטֵל**, והבינה הגמרא שיתן לו סכום שרוצה אדם לקבל על מנת שישב בטל ולא יתעסק בשום מלאכה, [שהוא סכום פחות משכרו של פועל העובד ועושה מלאכה].

מקשה הגמרא: **מַאי כְּפוֹעֵל בָּטֵל** – מדוע לא יתן לו אלא כפועל בטל, הרי איננו בטל, שהוא צריך לטרוח להוליך ולהביא פירות לחנות ולמכור ולקבל מעות ולמדוד את הפירות,

מתרצת הגמרא: **אָמַר** אַבָּיֵי, אין כוונת הברייתא שיתן לו שכר כפועל בטל לגמרי, ובודאי צריך לתת לו לפי מלאכתו, אלא שאם היה רגיל לעסוק במלאכה כבידה [כגון נגר או נפח] והיה שכרו מרובה, אינו צריך לתת לו כמו שהיה מקבל במלאכתו, אלא **כְּפוֹעֵל בָּטֵל שֶׁל אוֹתָהּ מְלָאכָה דְּכָטֵל מִינַּהּ** – כפי שנגר או נפח רוצה ליטול כדי שיוכל להיבטל ממלאכתו הכבידה ולעסוק במלאכה קלה יותר כמו חנוני, וסכום זה צריך הנותן לשלם למתעסק.

מפרשת הגמרא: **וְצִרְיָכָא** – התנא הוצרך לשנות שני אופני עיסקא, בנתינת פירות לחנווני ובניתנת מעות לקנות פירות, **דְּאִי תָּנָא חֲנָנִי** – שאם היה שונה רק את האופן הראשון, בנותן פירות לחנווני, **הֵיתֵי סָבוּר שְׁדווֹקָא חֲנָנִי הוּא דְּסַגֵּי לֵיהּ** – שדי לו בשכר **כְּפוֹעֵל בָּטֵל** ואינו צריך לתת לו את כל השכר שהוא רגיל לקבל במלאכתו הכבידה, **מְשׁוּם דְּלֹא נָפֵישׁ טָרְחֵיהּ** – שאין טירחתו מרובה שהרי הוא מקבל את הפירות לידו ואינו צריך אלא למכרם, **אָבָל** באופן השני שנותן לחבירו **מָעוֹת לִיקַּח בָּהֶן פֵּרוֹת** ולחזור ולמכרם, כיון **דְּנָפֵישׁ טָרְחֵיהּ** – שטירחתו מרובה, **אֵימָא** [–יש לומר] **שֶׁלֹּא סַגֵּי לֵיהּ** – שלא די לו בשכר מועט **כְּפוֹעֵל בָּטֵל** וצריך לתת לו שכר מרובה כמו שהיה רגיל ליטול במלאכתו הכבידה. **וְאִי תָּנָא** רק את האופן שנותן לחבירו **מָעוֹת לִיקַּח בָּהֶן פֵּרוֹת, הֲוָה אֲמִינָא** שדווקא **הָתָם הוּא דְּבָעֵי** בעל הממון לתת למתעסק שכר חשוב דהיינו לכל הפחות **כְּפוֹעֵל בָּטֵל, מְשׁוּם דְּנָפֵישׁ טָרְחֵיהּ** – שטירחתו מרובה לקנות ולחזור ולמכור, ואם לא יתן לו שכר חשוב הרי זה נראה כריבית שהוא מתעסק בחלקו של בעל הממון בשכר ההלואה, **אָבָל** חנווני שקיבל פירות כדי למכרם, כיון **דְּלֹא נָפֵישׁ טָרְחֵיהּ** – שאין טירחתו של החנווני מרובה, **אֵימָא** שסגי **לֵיהּ** [–די לו] **בְּשכר** מועט שהוא **מַשֶּׁהוּ בְּעָלְמָא, דַּאֲפִילּוּ** אם **לֹא טָבַל עָמּוֹ אֶלָּא בְּצִיר** [–החנווני טבל את פתו בציר של בעל הבית], **וְלֹא אָכַל עָמּוֹ אֶלָּא גְּרוֹגֶרֶת** [–תאנה יבשה] **אַחַת, וְהוּ שָׁכְרוֹ**, ובזה די שלא יֵראה שהוא מתעסק בחלקו בשכר ההלואה – **צְרִיכָא** – לכך הוצרכה המשנה לנקוט את שני האופנים, ללמדנו שבין בחנווני שטירחתו מועטת ובין במי שקיבל מעות לקנות פירות שטירחתו מרובה, צריך לתת לו שכר כפועל בטל, ואין די בפחות, ואף אין צריך יותר:

(הגמרא נותנת סימן לארבעת מחלוקות התנאים בענין שכר המתעסק בעיסקא, המבוארים בברייתות לפנינו, **כַּמָּה עֲיָיטִי וְתַרְנְגוֹלִין מַעֲלִין. סֵימָן**).

תָּנוּ רַבָּנָן, כַּמָּה הוּא שָׁכָרוֹ – כמה צריך בעל הממון לתת למתעסק בשכר התעסקותו בחצי הפיקדון. מפרשת הברייתא: אין הגבלה בשיעור השכר, אלא **בֵּין** שהוא **מְרוּבֶּה וּבֵין** שהוא **מוּעָט**, מותר ואין כאן חשש ריבית, ובלבד שיפסוק עמו מתחילה סכום זה לשם שכר, שכיון שקיבל עליו שזה יהיה שכרו הרי הוא מתעסק בגין השכר הזה ולא בשכר ההלואה, **דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה** מיקל **וְאוֹמֵר** שאפילו אם לא פסק עמו שכר כלל אלא שלבסוף נתן לו דבר מועט, **וַאֲפִילּוּ** אם **לֹא טָבַל עָמּוֹ אֶלָּא בְּצִיר** [–שטבל החנוני את פתו בציר של בעל הבית] **וְלֹא אָכַל עָמּוֹ אֶלָּא גְּרוֹגֶרֶת אַחַת**, אנו אומרים שזֶהוּ שְׁכָרוֹ על מה שמתעסק בחצי של הפיקדון, ואין זה בשכר ההלואה, ואם כן הוא הדין כאן שדי בשכר מועט כמי פסולת החלב מן העיזים והצמר שנמרט ונשטף מן הרחלים.

תָּנוּ רַבָּנָן, מַשְׂכֶּרֶת אִשָּׁה לַחֲבֶרְתָּהּ תַּרְנְגוֹלֶת בִּשְׁנֵי אֶפְרוֹחִין – אשה שיש לה תרנגולת, מותרת לומר לחברתה שיש לה ביצים, תני לי ביצים ואושיב את התרנגולת עליהם ואטרח בגידול האפרוחים, ואטול שני אפרוחים לשנה בשבירי, שהרי אין כאן הלואה אלא שכירות, שהיא משכירה לה את התרנגולת עבור אפרוחיה, ואין אחריות הביצים על בעלת התרנגולת כלל, ואין בזה חשש ריבית. אבל **אִשָּׁה שֶׁאָמְרָה לַחֲבֶרְתָּהּ**, בואי נשתתף **בְּתַרְנְגוֹלֶת שֶׁלִּי וּבֵיצִים שֶׁלָּיִךְ** [–שלך], שאת תתני את הביצים, והתרנגולת שלי תשב עליהם ואני אגדל את האפרוחים, **וַאֲנִי וְאַתְּ נֶחֱלוֹק בָּאֶפְרוֹחִין**, שחצי מהם יהיו שלי וחצי שלך, שכיון שאמרו לשון חלוקה, אם כן אחריות חצי מהביצים עליה [שאם יפסדו הביצים או האפרוחים תפסיד היא חצי ובעלת הביצים חצי], והרי זה כעיסקא שחציה הלואה וחציה פיקדון, **רַבִּי יְהוּדָה מַתִּיר** לעשות כן, ואינו חושש לומר שבעלת התרנגולת טורחת בחצי של הפקדון בשכר ההלואה. **וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹסֵר** כמו בכל עיסקא, אלא אם כן תתן בעלת הביצים לבעלת התרנגולת שכר עמלה ומזונה.

מקשה הגמרא: מה טעמו של רבי יהודה, **וְכִי רַבִּי יְהוּדָה** סובר **שֶׁלֹּא בָּעֵי** – שאין צריך לתת למתעסק **שָׂכָר עָמָלוֹ וּמְזוֹנוֹ** כדי שלא יֵראה כריבית. מתרצת הגמרא: **אִיכָּא בֵּיצִים מוּזָרוֹת** – הביצים שאינן מזכר ואינן ראויות להוציא אפרוח, יהיו כולן לבעלת התרנגולת. ולפיכך סובר רבי יהודה שדי בכך במקום שכר עמלה ומזונה, וכשיטתו לעיל שדי בדבר מועט. ורבי שמעון שאוסר הוא כפי שיטתו שצריך לתת למתעסק את שכרו משלם.

תָּנוּ רַבָּנָן, מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לְהַעֲלוֹת שָׂכָר כָּתָּף [–סבל הנושא משאות על כתיפו] **לָמָעוֹת לְבָחְמָה** – מקום שנהגו שהמוסר עגלים וסייחים לחבירו בשומא על מנת שיחלקו ברווחים ובהפסדים, נותן לו מעות בשכר מה שהוא צריך לטרוח ולשאת את הבהמה על כתיפו כשמכניסה ומוציאה, מלבד חלקו ברווחים, **מַעֲלִין** – חייב בעל הממון לתת למתעסק שכר זה. **וְאֵין מְשַׁנִּין מִמִּנְהַג הַמְּדִינָה. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹסֵר שָׁמִין** את **הָעֶגֶל עִם אִמּוֹ, וְסָיָח עִם אִמּוֹ, יְהוּדָה אוֹסֵר שָׁמִין** אף **אֶת הָעִזִּים** – אף על פי שהעיזים אינן עושות מלאכה, מותר למסור אותן לרועה בשומא בלא לשלם שכר עמלו ומזונו, **מִפְּנֵי שֶׁחוֹלְבוֹת** – מפני שהן נותנות חלב, והחלב שמקבל הרועה הוא שכר עמלו ומזונו. **וְכֵן** מותר למסור **אֶת הָרְחֵלִים, מִפְּנֵי שֶׁגּוֹזְזוֹת וְשׁוֹטְפוֹת וּמוֹרְטוֹת** – שהרועה נוטל את הצמר בשעת הגיזה, וכן מה שיורד מהם כשעוברות בנהר והמים שוטפים מן הצמר, וכן מה שנמרט מהם כשעוברות בין הקוצים, והוא שכר עמלו ומזונו. **וְכֵן** מותר למסור **אֶת הַתַּרְנְגוֹלֶת, מִפְּנֵי שֶׁהִיא עוֹשָׂה** – מטילה ביצים **וְאוֹכֶלֶת**, וביצים אלו הם שכר עמלו ומזונו.

תמהה הגמרא: **וְכִי** לדעת **תַּנָּא קַמָּא גִּיזָּה וְחָלָב לֹא סָפֵק** [–אינם מספיקים] **לְשָׂכַר עָמָלוֹ וּמְזוֹנוֹ**, והרי שכר מרובה הוא, ומדוע הוא חולק על רבי יוסי ברבי יהודה. מתרצת הגמרא: **בְּגִיזָּה וְחָלָב** – אם אכן היה בעל הבהמה מסכים שהרועה יטול את כל הגיזה והחלב לעצמו, **כְּווֹלֵי עָלְמָא לֹא פְּלִיגִי** – הכל מודים שאין צריך לתת לו שכר עמלו ומזונו שבודאי די בשכר זה, **כִּי פְּלִיגִי בְּאופן שאין** הרועה נוטל לעצמו אלא **נְסִיובֵי** [–מי פסולת החלב] **וְתוֹתְרֵי** [–הצמר הנושר מאליו על ידי שטיפה ומריטה], ובעיקר הגיזה והחלב חולקים הרועה ובעל הבהמות בשוה. **וְתַנָּא קַמָּא** שאמר שצריך לתת לו שכר עמלו ומזונו, טעמו משום **שְׁכַר לָהּ כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי, דְּאָמַר** בברייתא הקודמת בנותן עיסקא לחבירו, שנותֵן לו **שָׂכְרוֹ מְשֻׁלָּם**, ואף כאן אין די בשכר מועט כזה, אלא צריך לתת את כל עמלו ומזונו. **וְרַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה** שאמר שאינו צריך לתת לו את שכר עמלו ומזונו, אלא די לו בנסיובי ותותרי **סָבַר לָהּ כַּאֲבוּהּ** – כאביו רבי יהודה **דְּאָמַר** בברייתא הקודמת **שֶׁאִפִּילּוּ** אם שכרו מועט כל כך **שֶׁלֹּא טָבַל עָמּוֹ אֶלָּא בְּצִיר, וְלֹא אָכַל עָמּוֹ אֶלָּא גְּרוֹגֶרֶת אַחַת**, אנו אומרים שזֶהוּ **שָׂכְרוֹ** על מה שמתעסק בחצי של הפיקדון, ואין זה בשכר ההלואה, ואם כן הוא הדין כאן שדי בשכר מועט כמי פסולת החלב מן העיזים והצמר שנמרט ונשטף מן הרחלים.

המשך בעמוד רלו

כלומר שאם מסר לו את העגלים והסייחים עם אמותיהם, אינו צריך להעלות שכר כתף, מפני שבדרך כלל הם נמשכים אחר אמם ואין צריך לטרוח בנשיאתם, **וַאֲפִילּוּ בְּמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לְהַעֲלוֹת שָׂכַר כַּתֵּף לְמָעוֹת** כשמקבל עגלים וסייחים לחוד, אין זה מחייב לתת מעות כשמקבל אותם עם אמם.

מקשה הגמרא: **וְכִי רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל** סובר **שֶׁלֹּא בָעֵי** – שאין צריך שיתן בעל הבהמה למתעסק **שָׂכַר עָמָלוֹ וּמְזוֹנוֹ**, והרי אף על פי שהוא עם אמו וברוב הפעמים אכן אין צריך שכר כתף, מכל מקום יש הרבה פעמים שצריך לטרוח בנשיאתו, ואם לא יתן לו שכר על כך הרי זה נראה כריבית. מתרצת הגמרא: **אִיכָּא גְּלָלִים** – יש למתעסק רווח מגללי הבהמה שיכול למוכרם לזבל. ואף על פי שהוא רווח מועט, די בכך כדי שלא ייראה כריבית, וכשיטת רבי יהודה.

מקשה הגמרא: **וְאֵידָךְ** – מה טעמו של תנא קמא שסובר שאף באופן זה צריך להעלות לו שכר כתף, ואין די במה שהוא נוטל את הגללים. מתרצת הגמרא: לדעת תנא קמא אין הגללים נחשבים תשלום, משום **שֶׁגְּלָלִים אֲפָקוּרֵי מְפָקְרִי לְהוּ** – בעל הבהמה מפקיר את הגללים של בהמתו ואין דעתו עליהם כלל, נמצא שאין הרועה נוטל את הגללים כשכר אלא זוכה בהם מן ההפקר, ולפיכך צריך בעל הבהמה לתת לו שכר כתף מלבד הגללים:

אָמַר רַב נַחְמָן, הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה שדי בשכר מועט כגון שטבל עמו בציר או אבל עמו גרוגרת אחת, ואפילו אם לא פסק על כך מתחילה. **וְכֵן הֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹסֵי כְּרַבִּי יְהוּדָה** ששמים עזים ורחלים למחצה בשכר מי פסולת החלב והצמר הנושר, אף על פי שאינו שוה אלא מעט. **וְכֵן הֲלָכָה כְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל** ששמים עגל עם אמו ואין צריך לתת למקבל את שכר הכתף, מפני שדי לו בגללים שהוא נוטל, וכפי שהתבאר.

מספרת הגמרא: **בְּנֵי רַב עִילַּיש**, לאחר שנפטר אביהם רב עילישׁ, **נָפַק עֲלַיְיהוּ הַהוּא שְׁטָרָא דַּהֲוָה כְּתִיב בֵּיהּ פַּלְגָּא בַּאֲגַר פַּלְגָּא בְּהֶפְסֵד** – הוציא עליהם אדם שטר שהיה כתוב בו שהוא נתן לרב עילישׁ ממון על מנת שרב עילישׁ יעשה בו עיסקא ויטול מחצה ברווחים, וכן אם יהיה הפסד יפסיד רב עילישׁ מחצה, [ותבע מהם שאם היו רווחים יתנו לו חצי מהרווחים ואם היו הפסדים יקבלו על עצמם חצי מההפסד] ולא הוזכר בשטר שבעל הממון נתן לרב עילישׁ שכר עבור מה שטורח בחלקו של בעל הממון. ובאו התובע והבנים לפני רבא. **אָמַר רָבָא, רַב עִילַּיש נֶבְרָא רַבָּה** [–אדם גדול] **הוּא, וְאִיסּוּרָא לְאִינָשֵׁי לָא הֲוֵי קָפֵי** – ובודאי לא היה מאכיל איסור לאנשים, כלומר לא היה מכשיל את נותן העיסקא באיסור לקיחת אבק ריבית, ואם כן לא יתכן לפרש את השטר הזה כמשמעותו, שהרי אם כוונתו היתה שיחלקו למחצה בין ברווח ובין בהפסד, נמצא שהוא מחצה הלואה ומחצה פיקדון והוא עוסק בחלק הפיקדון של בעל הממון בחינם בשכר ההלואה, ויש בזה אבק ריבית. לפיכך יש לפרש את השטר באופן שאין בו איסור. והיינו, **מַה נַּפְשָׁךְ** – שרב עילישׁ זכאי לבחור את אופן התשלום שיהיה כפי רצונו, **אִי פַּלְגָּא בַּאֲגַר** – או שיחלקו באופן שכל אחד יטול חצי מן השכר, ואז יהיה על בעל הממון תְּרֵי תִּילְתֵי בְּהֶפְסֵד – שני שלישים מאחריות ההפסד, ונמצא שרק שליש מסכום העיסקא הוא הלואה ושני שלישים הם פיקדון, ואם כן מה שנוטל המתעסק חצי מן הרווחים, ואינו נוטל רק שליש, הוא בשכר טירחתו בחלק הפיקדון של בעל הממון, ואין כאן ריבית,